

Топоніміка, народжена Чорнобилем

Чорнобильська катастрофа та безпосередньо пов'язані із нею занепад територій зони відчуження та розвиток територій, які прийняли нове місто енергетиків та вахтові селища, народили чималу кількість нових топонімів. Розглянемо деякі з них.

За межами 30-кілометрової зони можна виділити групу назв нових населених пунктів (ойконімів), які створювалися як тимчасове та/або постійне житло, що було створено для енергетиків та будівельників.

Так, в 1986-му біля Київського водосховища було збудовано вахтове селище, яке отримало назву Зелений Мис. Суть назви, як тоді пояснювали для загалу у пресі, в тому, що селище розташовувалось на «обрамленій лісом рівнині, місце зручне і мальовниче», тому «його назва відповідно оточенню».

Серед іншого можна зустріти версію, що спочатку планували дати назву селищу від найближчого села, але таким виявилось Лихолісся (Страхолесьє — рос.) — похідне від «лихого лісу», що тоді в контексті обставин здавалось не тільки не милозвучним, але й досить неоднозначним. Тому й відмови-

лись. Втім, документального підтвердження цієї версії не існує.

На той час, коли Зелений Мис будувався, існувало тимчасове вахтове селище на воді: з восьми пришвартованих біля самого берега туристичних дизель-електроходів. Плавучий населений пункт отримав відповідну назву — «Білі теплоходи» або «Білий пароплав», обидва варіанти згадуються у тогочасній пресі.

Як ще писали, «білосніжні пароплави, і люди у білосніжних костюмах, що виходять з автобуса, приїхали сюди відпочити, відновити сили перед наступною вахтою» («Київська правда» від 20 липня 1986 р.).

Також було ще одне подібне селище на плаву, з відповідною назвою «Якір». І пов'язане воно з будівництвом нового міста-супутника Славутич.

«На березі Дніпра неподалік села Неданчичі Ріпкинського району Чернігівської області з'явилося незвичайне селище — «Якір». Таке ім'я йому дано не дарма. Селище складається з п'яти (всього їх буде десять) комфортабельних пасажирських дизель-електроходів, що прибули сюди.

Вони переобладнані під плавучі готелі. У них розміщено будівельників нового міста, що зводиться для енергетиків Чорнобильської АЕС» («Вісті» від 18 грудня 1986 р.).

«Назва, яка утвердилась за селищем, походить від того, що судна стоять на якірній стоянці. Таке оригінальне розв'язування проблеми тимчасового житла дало змогу в найкоротший час

Будівництво Славутича, фото — зима 1987 року

створити максимум зручностей для будівельників» («Київська правда» від 12 березня 1987 р.). Після того, як плавуче селище розформували, назва Якір залишилася за місцевістю, де згодом було започатковано славутицький вітрильний клуб «Білі вітрила».

Глибоко восени 1986-го на півшляху між майбутнім новим містом енергетиків та селом Неданчичи виникло тимчасове селище Лісове. Це вже друга така назва в історії ЧАЕС, яка за своєю логікою аналогічна першій. Щодо часу його появи, то станом на 20 лютого 1987 року селище згадувалося в пресі як таке, що будується.

Майданчик для нового міста-супутника ЧАЕС визначили не відразу. Обирали серед кількох варіантів, розглядали території, прилегли до таких населених пунктів як Страхолісія, вже раніше згадане, а також Димера, Термахівки та інших. Питання розміщення містечка енергетиків на правому боці Дніпра (Київського водосховища) було знято з міркувань зручності логістики, а саме відсутності залізничного сполучення.

Найбільш зручним з точки зору логістики виявився лівий берег Дніпра, зв'язаний із зоною відчуження та ЧАЕС за допомогою залізничної колії, яка йде через білорусь.

Спершу зупинились на майданчику в районі села Неданчичі, однак згодом було обрано майданчик на шість кілометрів східніше — в районі залізничної станції Нерафа. 19 лютого 1987 року вийшов указ Президії Верховної Ради УРСР «Про присвоєння найменування місту, що будується в Чернігівській області для постійного проживання працівників Чорнобильської атомної електростанції», де нове місто-супутник отримало назву Славутич. У червні 1987 року станцію Нерафа також було перейменовано.

Цікаво, що на деяких інтернет-ресурсах можна зустріти версію, що назву обирали серед трьох варіантів, інші — Сонячний та Сонцеград, однак документальні підтвердження відсутні.

Традиційно вважається, що Славутич — це одна зі старовинних назв Дніпра.

Станція Нерафа, фото — осінь 1986 року

Перед усім в статтях з такими здавалося б промовистими заголовками як «Назвали Славутичем», «Назвали його Славутич» та деяких інших.

«Ім'я його сьогодні, певно, вже відомо багатьом — Славутич. Житимуть тут працівники Чорнобильської атомної електростанції, їхні сім'ї» («Київська правда» від 16 листопада 1986 р.). Головний архітектор із проектування Ф. Боровик тоді розповідав, що місце для міста ми обрали і зручне, і безпечне. А ще навколо ліси, грибні місця.

«Вибір цього місця не випадковий. Навколо чарівна природа». Також є згадки, що Славутич хоч і будується на голому місці, але не на порожній пам'яті. Його пам'ять — в історичному минулому чарівного поліського краю. Отже, три кити Славутича — природа, поезія, історія».

Звернемося до урбанонімів Славутича. Оскільки до розбудови міста були залучені відповідні проєктні та будівельні організації з восьми країн, що входили тоді до складу радянського союзу (Україна, Азербайджан, Вірменія, Грузія, росія, Литва, Латвія, Естонія), а у зведених міських кварталах відбилися національні особливості й виконані вони з урахуванням традицій і матеріалів, то акцент робився саме на назвах країн. Насамперед це стосувалося кварталів.

Головний проспект отримав назву Друж-

би народів (зараз Незалежності), що, з одного боку, відповідало тогочасній ідеологічній концепції, а з іншого — наслідувало Прип'ять.

Інша головна вулиця Славутича — Курчатова (зараз Атомників). Ще один проспект отримав назву на честь ліквідаторів аварії на ЧАЕС — Героїв Чорнобиля. І це, мабуть, єдина тоді назва, яка б нагадувала про події Чорнобиля.

Переважно назви вулиць і бульварів (місто планувалось як пішохідне) або мали якусь відповідну тематичну прив'язку до кварталів, або були типовими. Зокрема, такі як Прибалтійська, Фестивальна, Молодіжна, Ентузіастів, Майбутнього та деякі інші.

Якщо порівняємо міста-супутники Прип'ять і Славутич, то отримаємо наступне. Центральні площі в обох містах не отримали власні назви. При перейменуванні у 2022 р. однієї з вулиць Славутича обрали назву Лесі Українки, така ж вулиця існувала в Прип'яті.

Вулиця з назвою Ентузіастів була в обох випадках. Також в Прип'яті басейн для плавання мав назву «Лазурний» — в Славутичі така назва з'являється у вигляді назви басейну та вулиці Лазурна.

За матеріалами, наданими А. Новосельським, науковим співробітником Національного музею «Чорнобиль»